

Architektura to życie! – chciałoby się zakrzyknąć po lekturze tej książki. Gdybym była ministrami edukacji, wprowadziłabym zajęcia z tego życia, z architektury. A Jakuba Szczęsnego, z jego niestrudzoną pasją opowiadania o tej pięknej sztuce, zatrudniłabym w każdej placówce. To jest utopia, wiem. Ale czasem warto wziąć z takich wizji choć trochę i wdrożyć w codzienność. Autor tą książką i swoją pracą edukatora otwiera przed nami nieprzebrane pokłady wiary w człowieka i jego pomysły – i robi to w reporterski, zachwycający sposób.

Magda Mołek

dziennikarka, prowadzi swój kanał na YouTube *W MOIM STYLU*

Katalog utopii w architekturze opisanych ze swadą i poczuciem humoru. W każdej z opowieści autor portretuje radykalny budynek lub osiedle. Jedne z nich to szczęśliwe spółdzielnie mieszkaniowe, artystyczne komuny, inne to organizacje chcące wydać na świat nadczłowieka. I właśnie na tej dwuznaczności zbudowana jest ta intrygująca książka. Utopie nas inspirują, ale do momentu, gdy ich realizacja kończy się dreszczem niepokoju. Sens architektury nadają jej mieszkańcy i o nich też są te historie. Blisko z ludźmi pracuje Alejandro Aravena. Jestem wdzięczny autorowi, że powiedział mi wiele lat temu o istnieniu tego chilijskiego geniusza architektury, a teraz go opisał. Aravena swoimi projektami dał przykład, że można uratować nasz świat na zakręcie historii.

Tomasz Fudala

kurator, kustosz Domu Hansenów w Szuminie

Badania pokazują, że młodzi ludzie dziś coraz częściej odczuwają lęk. Strach wzbudza sytuacja polityczna, ekonomiczna, ale przede wszystkim zmiany klimatyczne. Nie ma na to jednego, łatwego rozwiązania, choć głowi się nad tym cały świat. Książka Jakuba Szczęsnego również go nie daje, ale ma ważne zalety. Jest niezwykle inspirująca, na pewno może stać się punktem wyjścia dla wielu nowych projektów i pomysłów. Ale przede wszystkim daje nadzieję. To opowieść o kilkudziesięciu projektach, które – szalone, nieracjonalne, dziwne – były przede wszystkim emanacją ludzkiej siły przetrwania, wielkiego poczucia wspólnoty i wiary, że wciąż umiemy budować lepsze światy.

Anna Cymer

historyczka i krytyczka architektury,

autorka książki *Architektura w Polsce 1945–1989*

Dla mojej kochanej Marty, której
dziękuję za wyrozumiałość i ciągłe
wsparcie oraz za to, że dzielnie
znosi codzienność w towarzystwie
neurotycznego eskapisty.

AZYLE NISZE I ENKLAWY

CZYLI KATALOG MAŁYCH UTOPII

Jakub
Szczęsny

Muzeum Sztuki
Nowoczesnej
w Warszawie

Warszawa 2023

- 6 **WSTĘP**
- 10 **REDUKCJE MISYJNE, CZYLI BOSKIE
KOŁCHOZY W AMERYCE POŁUDNIOWEJ**
- 18 **JAK TO ROBILI ONEIDA, CZYLI JAK POCZAĆ
NADCZŁOWIEKA, UPRAWIAJĄC WOLNĄ MIŁOŚĆ**
- 31 **FAMILISTER, CZYLI OJCOWSKI
RAJ DLA PRACOWNIKÓW**
- 42 **MONTE VERITÀ W SZWAJCARII,
CZYLI BOGATYCH GOLAŚÓW UCIECZKA KU SŁOŃCU**
- 54 **MOSKIEWSKI NARKOMFIN, CZYLI
KONSTRUKTYWISTYCZNA MASZYNA DO MIESZKANIA**
- 65 **AMALGAMATED HOUSING
COOPERATIVE W NOWYM JORKU, CZYLI
AMERYKAŃSKI SEN O SPÓŁDZIELNIACH MIESZKANIOWYCH**
- 77 **AGRO PONTINO, CZYLI JAK MUSSOLINI OSUSZAŁ
MOKRADŁA, BUDUJĄC MIASTA IDEALNE**
- 89 **NARODOWY INSTYTUT KOLONIZACJI,
CZYLI FRANKISTOWSKIE KOŁCHOZY W HISZPANII**
- 100 **CASA DO POVO, CZYLI MIEJSKA UTOPIA
POLSKICH ŻYDÓW W SÃO PAULO**

- 107 **AUROVILLE W INDIACH, CZYLI JAK SIĘ ŻYJE
W MIEŚCIE JUTRZENKI**
- 118 **THE FARM W TENNESSEE, CZYLI NAJDŁUŻEJ
DZIAŁAJĄCA KOMUNA NA ŚWIECIE**
- 126 **RADICAL FAERIES, CZYLI TĘCZOWE
KOMUNY W KRZAKACH**
- 134 **ARCOSANTI, CZYLI JAK STWORZYĆ
MIASTO NA PUSTYNI**
- 145 **MIASTO OTWARTE W RITOQUE, CZYLI
O BŁOGOSŁAWIEŃSTWACH IZOLACJI**
- 154 **NOWY MUMBAJ I OSIEDLE BELAPUR,
CZYLI TETRIS DLA NAJUBOŻSZYCH**
- 166 **ARANYA W AHMADABADZIE, CZYLI OSIEDLE
WZRATAJĄCE W CZASIE**
- 174 **NAPRAWMY PRAWO, ZANIM ZACZNIE-
MY BUDOWAĆ, CZYLI JAK TO SIĘ ROBI W PERU**
- 184 **QUINTA MONROY, CZYLI JAK ZAPROJEKTOWAĆ
PÓŁ DOMU, BY WYRÓSŁ CAŁY DOM**
- 189 **RUCH PRACOWNIKÓW ROLNYCH BEZ
ZIEMI, CZYLI BRAZYLIJSCY ROBIN HOODOWIE**

Jakub Szczęsny, *Azyle nisze i enklawy, czyli katalog małych utopii*

Redaktor prowadzący:

Maciej Kropiwnicki

Redakcja:

Aleksandra Kędziorek, Magdalena Jankowska

Współpraca redakcyjna:

Katarzyna Szotkowska-Beylin

Korekta:

Magdalena Jankowska, Barbara Milanowska (Lingventa)

Projekt graficzny, skład i łamanie:

Kuba Maria Mazurkiewicz

Copyright © by Jakub Szczęsny, 2023

Copyright © for this edition by Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie, 2023

Published by arrangement with Beata Stasińska Literary Agency.

Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie

ul. Pańska 3, 00-124 Warszawa, artmuseum.pl

Księgarnia internetowa (M Sklep): sklep.artmuseum.pl

instytucja kultury
miasta stołecznego
Warszawy

Mecenas
Muzeum
i Kolekcji

Partner
prawny
Muzeum

WYDAWNICZY
ZNAK JAKOŚCI
Konwencja - Krakowska

Druk i oprawa: Drukarnia Perfekt SA
Printed in Poland

ISBN 978-83-67598-12-5

Warszawa 2023, Wydanie I